

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dan vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta pa 1 gold. 30 kr.

Tečaj IV.

V Ljubljani 15. junija 1864.

List 12.

SVABILO

na naročbo „Učiteljskega Tovarša“ za drugo pol leta 1864.

Z mescem junijem dogotovil bode „Tovarš“ prvo polovico četrtega tečaja. Priserčno se tedaj zahvaljuje vsem svojim blagim podpornikom, ki so ga do zdaj blagovoljno podpirali z naročnino in z dopisi, in jih zopet prosi, da bi mu tudi v prihodnje ne odtegnili svoje domoljubne pomoči. — Tiste č. gg. naročnike, ki so imeli „Tovarša“ le do konca tega mesca naročenega, prijazno prosimo, da bi se zdaj zopet oglasili in naročnino doplačali. Novi naročniki dobijo lahko še vse liste letošnjega tečaja. — Tudi v prihodnje si bo „Tovarš“ marljivo prizadeval, da bode krepko izverševal svojo važno nalogo: skerb za šolo in dom.

Naročnina je po navadi — za celo leto 2 gold. 50 kr., za pol leta pa 1 gold. 30 kr.

Vredništvo in založništvo.

SONET.

Oj kje so krasne rožice cveteče,
Kje ptičkov drobnih rajskomili glas,
Kje našel bode človek si zavetje,
Dobilo mir kje serce bo trepeče?

V mladinskih sanjah ni je prave sreče,
Ker vroče kmali steče se poletje,
Veselje zemsko kratko je imetje,
Minljiv je raj osode opoteče.

Le dela blage bodo nam ostale:
 Ljubezen do Boga in domačije —
 Pomoč v nezgodah bodo zmir dajale

Vedrine černe zemlje nam samije,
 V preserčni dom nas bodo pripeljale,
 Razkrile krasne néba lepotije.

J. Lavrič.

Vera naj zvestejša prijateljica učiteljeva.

Spisal Fr. Neboslav.

(Konec.)

Predragi učitelji! izučite tedaj naj prej sami sebe, potem se še le lotite svojega težavnega dela. Vaša prva in glavna skerb pa naj vam bo živa vera, ta dragoceni zaklad, ki je naj dražji biser mladine, da ga vaša mlačnost ne bo zmanjševala v mladih neskušenih srcih, temuč da ga bo množila in gojila vsaka vaša beseda, vsako djanje. Ako vam bode svetila ta rajska luč v srcih, klile bodo veselo v njih naj krasnejše cvečici, ktere le ona sadi, le ona ohranjuje v neomadeževani čistosti: 1) ljubav gorečo, s katero ljubimo človeštvo sploh, ker smo vsi otroci enega Očeta, in 2) posebno ljubezen domorodno, ljubezen do verlega našega in velikanskega naroda, ki se razprostira v treh delih sveta.

1) Ljubezen v obče je ona čarobna vez, ki druží serce sercu, družino družini, narod narodu, celo človeštvo blaženim duhovom unega sveta. Zadnji naš namen je ona neizrečena, presrečna, večna ljubezen, po kateri hrepené tu naše serca, ktera nas ima spojití z Bogom, z virom vse ljubezni, ter nas osrečevati na veke. Kar je lepega, čudovitega storilo že človeštvo, vsemu bila je prava mati ljubezen vzajemna. Kjer pa nje manjka, ni prave sreče, ker nima podlage. Vse, kar je doveršil človek brez nje, vse je minljivo, vse nečimerno. Mogočne kraljestva, ki jih je zidala sila, vterjevala jih človeška gorka kri, bogatile jih solze nesrečnih podložnih, zginile so, kakor se počasi uteče hudournik, ko začne zopet sijati milo solnce po zemlji, kjer so razsajali malo prej divji viharji. Kraljestvo pa, ki ga je vstanovila večna ljubezen, priraslo je iz majhnega zerna, raslo krepko, ter postalo mogočno drevo, ki svoje veje razprostira po vsem svetu, kterege ne morejo podreti silni viharji brezbožstva, ker njegove veje segajo gori v nebo: svetniki kersanski. Veliki modrijani starega veka vo-

dili so s svojim umom cele narode, ktere so serčno ljubili, ter želeli jih osrečiti. Za to so nepozabljive njihove imena, ker bili so večkrat naj veči dobrotniki sveta, n. pr. Sokrat, Platon, Aristotel i. dr., ki je vse navduševala neka posebna ljubav do človeštva, kteremu so bili marljivi učitelji.

Ako bo tudi našim učiteljem geslo ona lepa, prava keršanska misel, da smo si vsi bratje in sestre, vsi otroci Najvišjega, prešinila bo tudi serca učencev, blažila jih, ter varovala enostranosti v razvijanju narodnem, v hrepenenji po omiki. Povzdignila se bo vnovič, vterdila se zopet močnejši vzvišena ideja keršanstva, ki jo v lastno nezmerno škodo nekako zane-marjajo tako imenovani izobraženci. Obudile se bodo prelepe čednosti, ki so prej slovele pri kristjanih. Prišel bo zlati čas za take učitelje, ker pridobili si bodo ljubezen in spoštovanje naroda, ki jih bo rad obilnejše podpiral vidé, da si dela lastno srečo. Zginjevala bo tako zmir bolj nehvaležnost, ki je sedaj pogostoma grenko plačilo učitelju, ki mu zmanjšuje gorečnost, žali ga nemilo, ter podira mu mnogo blagih namenov. Ali „jaz tega ne bom doživel, če se še tako trudim“, rekel bi lahko marsikteri. To pa je umazana sebičnost, živinska skerb za sedanjost, pregrešno zatajevanje svojih sil ali moči; Bog nas varuj kaj takega! Take misli zatarejo počasi vse blage čutila in namene, in so že cele narode kervavo teple. Vera tedaj naj bolj gotovo vstanovi srečo učiteljevo, časno in notranjo, — vera je naj zvestejša prijateljica njegova.

2) Zastonj pa hrepenimo po ti splošnji ljubezni, in njenih milih hčericah, po zadovoljnosti, in po budeči želji, da koristimo eden drugemu, ako sami sebe ne ljubimo, ako nam manjka domorodne ljubavi. Kdor meni, da mora vse ljudi enakomerno ljubiti, da mu ljubavi domorodne ni treba, goljufa samega sebe, in zapelja še kakega drugega. Ker splošnjo svojo ljubezen si le domišljuje, v djanji pa je nima, je ne more skazati. Sej nasprotuje takemu mnenju cela nprav ali lastnija človekova, ki gotovo bolj ljubi to, kar pozná, o čemur vé, da je res dobro in lepo, kar je z njo v neposrednji dotiki. Narod pa, ki nas imenuje svoje sinove, svoje hčere, poznamo vsi, vemo za njegove dobre in slabe lastnosti, živimo z njim v neposrednji doliki, ker veže nas z njim živa vez domačega narodnega jezika. Ako nam ne biva v sercih ono čutje domorodno, ako nam narod slovanski ni važnejši od kakega drugega, raz-

umeli ne bomo nikdar božanstvenih besed Jezusovih: „Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe!“ Sicer so res vsi ljudje naši bližnji, ali vsak človek ne more vsem svoje ljubezni skazovati djanski, ker nimamo vsi enakih potreb. Zato je gotovo le malo takih, ki lahko kazaje na svoje dela dokazujejo, da imajo ono prvo občno ljubav; temuč večidel vsakemu odmenjen je čas in kraj njegovega delovanja, da tu poravná posebne potrebe, da seje dobro seme po domačih njivah, in tako pospešuje napredek v obče, in omiko človeštva v kersanskem duhu. Kdor pa išče splošne ljubavi brez domorodne, podoben je nes-pametnežu, ki za vse druge skerbí, lastne ljudi pa zanemarija, ter se ne zmeni, če še tako glasno kličejo na pomoč misleč, da bi njegova pomoč ne koristila vsem.

Častiti učitelji, čujte torej glas naroda zbudivšega se iz dolgega spanja, čujte njegove prošnje, da mu ohranite slabotno še življenje, da se ne zverne nazaj v prejšnje tmine. Vi ste posebno pozvani, da vedno in marljivo budite narodno svest; brez nje ni nam omike občne, ni nikake vesele prihodnosti, ni zaželenega sadú, katerega hočejo nekteri dobiti z narodnega našega drevesa vrivaje mu tujih mladik, ki se nočejo prijeti, kakor nam kaže zgodovina tisučerih let. Terdno se vpira narod naš tujemu življu, sveti si raji z lastno le majhno lučjo izobraženosti, ko da bi pripeljal na svoje livade tuje omike blisčeče solnce, ktero druge narode osrečuje, našemu pa brani napredek, ter mu pali še tisto mlado cvetje, ki nam je pricvelo iz domačih logov. Čas je, da se resno poprimemo svoje naloge, ki nam jo je dal sam Bog: da dosežemo narodno izobraženost. Ljubav domorodna naj nas vse vodi, in kmali kmali zasijala bo po nezmernih slovanskih širjavah nova krasna luč narodne omike. Napočilo bo radostno jutro prevelikemu narodu svetá, zbudilo se povsod novo veselejše življenje, ki bo podlaga nam zlatega veka, ki se bo še le spremenil ono jutro, ko bodo vstajali naši dedje iz tužnih grobov v drugi, večni „zlati vek“.

Praktična slovensko-nemška gramatika.

(Dalje.)

xxx.

Ozirni časi.

Prestopimo kar na ravnost k opombam. Kar nemsčino zadeva, je zadost obdelovana in nimamo nič kaj posebnega pri-staviti, tedaj bomo se le nekoliko ozerli na slovenski jezik.

„Vse na svetu je ali je bilo ali bode; potrebni so torej glagolu prav za prav samo trije časi: sedanji, pretekli in prihodnji za sedanje, preteklo in prihodnje djanje ali stanje, pravimo jim glavni ali poglavni časi. Poglavni časi sami o sebi vendar niso tolike moči, da bi mogli z njimi vse glagolove razmeri na tanko dopovedovati; zato si je oskerbel vsak jezik še nekaj drugih časov za tiste razmeri, katerih z glavnimi časi ne more zaznamjevati. Tako služijo tudi slovanskim jezikom razun glavnih še trije drugi časi, namreč: terpežnominuli (imperfekt) — Mitvergangenheit, prostominuli (aorist) — Vergangenheit in predpretekli (plusquamperfekt) — Vorvergangenheit; nam Slovencem sta vendar prva dva že pred nekaj časom zginila, da ju moramo zdaj s preteklim časom opisovati. *)

a) Pol pretekli čas se stavi, kedar govorimo od kakega pretekelega djanja, ktero se je ravno ta čas ali pa pozneje zgodilo, kakor drugo preteklo djanje.

Der Bote brachte mir einen Brief, als ich im Garten Bäume pflanzte. Beide Thätigkeiten, sind vergangen; eine Thätigkeit (Bäume pflanzen) war noch nicht vollendet, als die andere Thätigkeit (Brief bringen) geschah. Diese Thätigkeiten sind zu gleicher Zeit in der Vergangenheit geschehen, sie sind mitvergangen. Es hat jedoch die Thätigkeit, das Pflanzen der Bäume, früher angefangen als die Thätigkeit des Briefbringens, deshalb sagt man: Die Mitvergangenheit wird gesetzt, wenn die Handlungen gleichzeitig geschehen sind, oder wenn eine Handlung später angefangen hat, als eine andere vergangene Handlung. Dieser letzte Fall kommt nur in einem Nebensatze vor.

b) Prejpretekli čas kaže, da se je kaj že poprej zgodilo, kakor drugo tudi preteklo djanje.

Sobald wir die Arbeit vollendet hatten, kehrten wir nach Hause zurück. Die Arbeit war früher vollendet, und dann kehrten wir nach Hause zurück.

V slovenskem imamo prejpretekli čas samo pri doveršivnih časovnikih, — **) včasih pa tudi pri veršivnih (durativnih) glagolih in časovnikih.

Gramatika tukaj nekaj pové od doveršivnih (doveršivnih) časovnikov.

Nastane pa vprašanje, kaj de so veršivni glagoli. Učenik, ki poprej ni nikoli od te reči spregovoril, bode imel težavo, preden bo mogel otrokom to pojasnovati; treba je tedaj, da učenik to učencem že veliko poprej pové, preden da pride v „Gramatiki“ do tje, in da to pri slovenskem brani ali sicer o pri-

*) Glej Janežičevo Slov. slovnico!

**) Glej Janežičevo Slov. slovnico!

ložnosti ponavlja; — kaj malega od tega smo govorili p. I. v „Tov.“ str. 168. pri zloženih časovnikih.

V Janežičevi slovnici od tega tako beremo: 1) „Doveršni glagoli ali doversniki znanijo po vsej spregi (pregibanji) nastop, doversenje ali vspeh kakega djanja ali stanja, t. j. da je nastop, konec ali vspeh djanja ali stanja opravljen, spolnjen, doversen. Doversni glagoli nam služijo o preteklosti in prihodnosti, za pravo sedanjost nam rabijo le nedoversniki.

2. Nedoversni glagoli ali nedoversniki naznanjajo po vsej spregi terpeče djanje ali stanje brez ozira na začetek, konec ali vspeh, t. j. da se djanje v odločenem času godí ali verši in služijo na vprašanja: kaj delaš? kaj se godí? kaj si — kaj bodeš delal? Nedoversni glagoli imajo vse čase sedanji, pretekli in prihodnji“. Kdor tedaj hoče Gramatiko prav razumeti, neobhodno mu je potrebno, da se tudi nekoliko ozira po slovenski slovnici, sicer mu bo večkrat še v ljudskih šolah primanjkovalo.

c) Preprihodnji čas naznanjuje, da se bo kaj že poprej zgodilo, kakor drugo prihodno djanje.

„Prihodnje djanje, ki bode že končano, ko se drugo začne, dopovedujemo z nedoversniki v prihodnjikovi in z doversniki v sedanjikovi obliki“.

Tudi Nemci v navadnem govoru nimajo preprihodnega časa, in stavijo namesto njega prihodnji čas, znajdlji so ga menda le slovničarji, ki so iskali za latinski futurum exactum (preprihodnji čas) enake oblike v nemsčini. Po naših nemških berilih se prav redko kje nahaja. To obliko poznati je prav za prav le treba otrokom, ki se bodo latinskega jezika učili.

Drugo se najde vse v Gramatiki.

(Dalje prih.)

Pomenki

○

*slovenskem pisanji. *)*

XXIV.

U. Kej različne so časi besedne razlage, in nekatere se celo odlikujejo!

T. In so po tem odlične, kar jim pa ni v hvalo.

U. Kako da ne, sej je odlično to, kar je posebno lepo ali izverstno?

Poprava. V XXIII. pomenku str. 171. v. 8. od spodej beri takole: ... svent ali sviet; svét mundus pa svejt, po nekterih . .

T. Kaj še! Vsak slovenski otrok vé, kaj je lično, ročno, urno, ljudno ali priljudno itd.

U. Se vé da, in jaz tudi.

T. In vsak slovenski otrok tudi vé, kaj je nasprot *odlično*, *odročno*, *odurno*, *odljudno* itd.

U. Se vé da vé, in jaz tudi vem; in zdaj se spomnim tega, kar se je nam nekda v šoli primerilo.

T. Kaj takega?

U. Pisali smo slovenske naloge, ali kakor jim učenci dostikrat radi pravimo zlasti kadar so težke, nadloge, in naj bolji so dobivali slovenski znak ali klas „odlično“. Ko po tem nastopi drug učitelj, nam pri neki priliki razloži v slovenskem besedo *odličen*, in tedaj še le se mi je dobro zdelo, da nisem bil nikdar med odličnimi!

T. V hrovaškem, pa tudi v rusovskem so sploh jeli rabiti to besedo v pomenu *ausgezeichnet*, *vorzüglich*; v slovenskem se pa res ne podá.

U. Ali v staroslovenskem tudi ne?

T. V stsl. je lice a) *facies*, *figura*, *vultus*, *gena*; b) *persona*; c) *color*; lič'n' (lič'en) je to, kar *pulcher* ali *speciosus*, *formosus*, in *personalis* (cf. Vodnik: *pronomina personalia* - lične zaimena) tudi v novoslovenskem. Vesel sme biti vsaki učenec, kadar lično naredi svojo nalogo. In kakor so si v latinskem nasprot *facilis* — *difficilis*, *nobilis* — *ignobilis*, *humanus* — *inhumanus* itd.; tako so si v slovenskem lično — odlično (*conformis* — *deformis*, *gestaltet* — *ungestaltet*, *wohl* - *missgestaltet*), ročno — odročno, urno — odurno, priljudno — odljudno itd.

U. Tako ima vsak jezik kaj svojega ali posebnega.

XXV.

T. Lotíva se koj poslednje besede, in povej mi, ali bi se ne smelo pisati tudi *posobno*, *osebno*.

U. Mnogi celo pišejo *osoba* nam. *oseba*; katero je pravo, ne vem.

T. Lično je a) *krasno* ali *izverstno*, in b) *posebno* (*personalis*) ali *osebno*; in *posebno* je ravno tako a) *izverstno* in b) *osebno*. Kakor v stsl., se rabi tudi v rus.: *lice* *pervo*, *drugo*, *tretje* n. *perva*, *druga*, *tretja* *oseba*. Zdi se mi, da *posebno* je po sebi (*posebi*, -é, -ej), kakor *osebno* — o sebi, *sosebno* — so sebo, ali *morebiti* po *osebi*, s' *osebo*?

U. Torej se prav piše oseba, osebno, posebno, sosebno nam. osoba, osobno itd.

T. V tistih jezikih, v katerih pravijo in pišejo se be, se bi, sebo ali seboj, je pravilno pisati oseba, poseba in posebej (po sebi), sosebno; v katerih pa pravijo sobi, sobé, soboj, je pa osoba, osobno prav.

U. V slovenskem je se be, se bi, se, o sebi, seboj zdaj navadno.

T. V storivnem, kakor menó, tebó, sebó, in menoj, teboj, seboj, tudi máno, tábo, sábo (pri ogerskih Slovencih celo menov in menom, pri hrovaških menom in menum, vid. Mikl.) sim ter tje; vendar navadna pisava je seboj, in sicer z *e* v vsih sklonih, torej je najbolje v slovenskem res oseba, osebno, posebno. V stsl. je samo v storivnem sobojû, sicer pa je povsod *e*: sebe, sebé, se; vendar je osob', osobi, osobé, osob'no seorsim: recte o sobé (sebé) nota nsl. osoba habd. dain. osebenik lex. osobenik trub. inquilinus, colonus osebek, osebejek besitzer einer kleineren hube osebenica solitarie vivens, osebujek ausgeding osebujni particularis habd. croat. osoba. Mikl. lex.

U. Vidi se iz tega, da je o bolj hrovaško ali vsaj manj slovensko kakor *e*.

T. „Na posebnice se zanaša, zato ne jé“ er macht Rechnung auf die besondern Gerichte (Speisen), desswegen isst er nicht, piše Murko, in posébati (abstrahere, segregare), poséban (abstractus, segregatus), posébva (abstractio, segregatio), posebnik der Sonderling itd.

U. V slovenskem bi bil posebnik zdaj tisti, ki bi pisati hotel osoba, osobno, posobno nam. oseba, osebno, posebno!

Pisma dveh slovenskih učiteljev.

Na Pustem polji 10. roznika 1864.

Dragi moj Svetoslave!

Prav hvaležen sem ti za dober svet. Odkar se spominjam, da ima Bog tudi poterpljenje z mano, tudi veliko ložeje v šoli poterpim in ker otroci vidijo, da poterpim z njimi in da jim prizanašam, kolikor smem, vbogajo me tudi veliko bolj z veseljem. Je pa še nekaj drugega, kar me v moji službi tare in mi večkrat dela sive lase, in to je slaba — slaba plača.

Celi dan terdo delati — pa ne imeti potrebnega po svojem stanu, to je težko. Res da ima vsak stan svoje težave, pa je tudi s časnimi dobrotami obdarovan; ali učitelj ima veliko veliko dela, dela težavnega; tudi se mora, če vsaj ne prav dolgo, vendar nekoliko let pripravljati za svoj stan; pa kako pičlo se mu merijo časne dobrote!

„Volu, ki ti žito mane, nikar ne zavezuj gobca“, je bilo že Izraelcem zapovedano; ljudje pa odmerjajo plačo učiteljem ne veliko bolje kakor delavcem in najemnikom, ki imajo res da težavno delo, katero pa vendar le brez posebne učenosti opravljajo. Učitelj si pa mora napraviti to pa uno reč, in palec mu tudi ne sme radovedno gledati iz čevlja ne srajca se na prodaj ponujati iz rokava. Ljudje nas tudi zato tako malo čislajo, ker smo ubogi; bogatemu pa povsod vse velja; on je kmali zadosti moder, da ima le kaj bankovcev v listnici in v žepu dovolj kebrov.

Sedaj vendar ne boš rekel, da jaz vse drugačno vidim, kakor je v resnici, ker sam veš in skušaš, da to ni izmišljena basen. Pa, ker si mi v prvem listu podajal tako dobre svete, prosim te, svetuj mi tudi sedaj kaj dobrega. Naj bolje me boš pa razveselil, ako mi naznaniš, da nam je učiteljem plača zboljšana vsaj vsakemu za kakih 100 forintov, in da bomo na starost penzije dobivali. Pa nikar ne zameri, če te malo zbadam, sej me poznaš, da ne mislim tako hudo, akoravno mi včasi kaj skipi, in verjemi mi, da mi je vsaki tvoj svet zelo ljub. Bodi zdrav, in piši kmali svojemu odkritoserčnemu prijatelju
Tugoslavu.

Malikoslovje.

Spisal Fr. Metelko.

(Dalje.)

Harvit, Garovit, Jerovit, je kar Jaro — Vit (bóg pomladi).

Henil, Heynal, Eynal, Hina, vse te imena pridejo, kakor kaže, od slovenskega boga imenovanega Gonilo ali Gonidlo. Na dan njegovega praznika so bile črede brez pastirjev, v zaupanji v božje varstvo, na plano puščene. „*Audi vi de quodam baculo (H. str. 370), in cujus summitate manus erat, unum in se ferreum tenens circulum (mende znamnje solnca, ki so ga molili), quod cum pastore illius villae, in qua is fuerat, per omnes domos has*

singulariter ductus in primo introitu a portitore suo sic salutaretur: „Vigila, Henil vigila!“ sic enim rustica vocabatur lingua et epulantes ibi delicate de ejusdem se tueri custodia stulti autumabant“.

De so temu bogu veliko čast skazovali, že to pokaže, ker so njegov praznik s solničnim praznikom zedinili, in ga tudi imenovali praznik solčnih žarkov: morebiti zato, ker solnce s svojimi žarki ponočno voléjo zgrabljivost ovira.

Skorej gotovo je od tod krajno ime Hine.

Hladolet (Saturnus), Hlodina, Hludana — tukaj, kakor v več krajih je *h* namesti *g* — tedaj Glodina, ki je bila po Jungmanu pri starih Slovenih prva boginja zemlje, ker mora zemlja biti obdelana (glodana), de sad rodi.

Hobor, Ober (ambro, gigas) izpeljuje Šafařik od keltiških Ambronov, Grimm od Avarus, Abarus, in Schloetzer od Hun in Avar; ker se *a* velikrat v *o* premeni. (H. str. 325.)

Hudak, Chavdak, Chundak, je bil kakor Vrag (Vrah) v versti pa na nižji stopnji Černoboga.

Hvor (Chowor, Chworz) je bilo osebodétje (Personifikation) viharja.

Ipabog, kar Veles.

Ispolin (Riese) pri Rusih, meri na „gens Spalorum“ pri Jornandu (H. str. 326).

Jaga — Baba in Ježi — Baba ste eno; indijanska boginja Bhadrakali se ji enako čisla.

Jasni, bog svetlobe, kar je tudi solnce bilo.

Jutrobog, Jutrebog, t. j. jutrenjica, danica.

Kalenda, pomeni mlado solnce, ki se je mesca Grudna darovaje častilo, od kal (?) (Keim).

Karvit je kar Horvit ali Herovit, Gerovit itd.

Koleda, boginja pomladi pri Uskokih, v Dalmaciji pa solčne obratitve; morebiti od kolo (Jubelfest). Koledniki so, ki dari za cerkev pobiraje po hišah pojejo.

Kaščeј, Koščeј od kost (Skelett) je bil med pošasti štét.

Koltki, morebiti goltki, so bili hudirji. H. str. 229 se bere: „Apparebant Koltki aegrotis, praesertim nocturno tempore, luna lucente, credebantur etiam tum nutritoribus suis comportare frumentum ex ingratorum horreis et granariis ablatum“.

Kontina ali končina so se imenovali malikovavski tempeljni, morebiti zato, ker se je v njih zakon (ukaz) razlagal.

Kovára, boginja podzemeljskih zakladov od kov (ruda).

Krak, Krok je bil mogočen knez, skorej na pol bog; pravijo, de je v Krakovem na Poljskem zmama v jami, ki jo še zdaj kažejo, prebivajočega s svojo zvijačo končal.

Kremera kar Kovára.

Krive ali Trive je bil véliki duhoven, ki je imel svojo hišo na stermini visoke goré. Préd-nj je móгла vsaka duša iti, preden je šla v večnost; zato so z merličem vselej tudi parklje ali kremplje pokopali, de je móгла njegova duša po stermini do vélicega duhovna priti.

Kervnik, v Serbskem ubiica, je bil, kateri je kri prelival.

Kupalnica (kopavnica, ognjena kópel) se je imenovala velika slovésnost, ko so po nóči, kadar je bil dan nar dalji, na gorah solncu v čast darove žgali. Ostanke te slovesnosti imajo še zdaj, kér Krés žgo. Od nje je pél Jarnik:

Stari Krés nekđaj očovam
Našim svét, al' nam sinovam.
Skoro iz spomina vzét.

Teodoret pisatelj V. veka od 2. Reg. XVI. 3. pravi: „Vidi... accendi rogos et trans eos saltare aliquos, non solum pueros sed etiam viros, infantes autem per flammam ferri a matribus: videbatur autem esse quaedam expiatio et purgatio.

Kurent bog vina in pirovanja.

(Dalje sledi.)

Šolska roba.

Vaje za spisje. Čedni otrok. Čedni otrok se vsaki dan umije in si poravná lasé; ne pomaže obleke in se ne valja po prahu in blatu; kedar ima umazane roke in obraz, se umije. Vsi ga imajo radi.

Hlapec. Hlapec je posel, in pomaga gospodarju delati. Zvesti hlapec je pridn in rad dela, in vedno skerbí, da bi gospodarju kaj koristil. Nobeno delo mu ni pretežko. Dobri hlapec se tudi lepo vede in je poterpežljiv; nikoli ne kolne in ne razgraja; z vsemi je miren, lepo oskerbuje živino in je ne terpinči. Takega hlapca ima Bog rad in ga tudi ljudje ljubijo.

Dekla. Dekla pomaga gospodinji delati, vendar ne dela samo domá, ampak tudi na polji. Dobra dekla je pridna in zvesta, moléčča, sramožljiva in čedna; je varčna, da stara ne strada in si ne napravlja nepotrebne obleke. V nedeljih in praznikih, kedar nima dela, gre v cerkev in tudi domá bere dobre spise. Dobra dekla je sreča pri hiši.

Šolska izba. Šolska izba je v šolskem poslopji; je prostorna, visoka in svitla; v nji je več rečí, ki so potrebne za nauk, in ki se jim pravi šolsko orodje. V šoli so učenci in učenik. Učenik uči, učenci pa poslušajo in odgovarjajo. Šolska izba mora biti vedno čedna.

TANTUM ERGO.

*Andante sostenuto.***II.**

f Tan - tum er - go sa - cra - men - tum *p* Ve - ne -
 Ge - ni - to - ri, Ge - ni - to - que Laus et

f re - mur cer - nu - i: Et an - ti - quum do - cu -
 ju - bi - la - ti - o, Sa - lus, ho - nor, vir - tus

f men - tum No - vo ce - dat ri - tu - i: *p* Prae - stet
 quo - que, Sit, et be - ne - dic - ti - o: Pro - ce -

p fi - des sup - ple - men - tum Sen - su - um de - fec - tu -
f den - ti ab u - tro - que, Com - par sit lau - da - ti -

f i. Sen - su - um de - fec - tu - i. *p* Sen - su - um de - fec - tu - i.
ff o. Com - par sit lau - da - ti - o. *f* Com - par sit lau - da - ti - o.

Novice.

V Bernu na Moravskem prestrojila je občina plače svojim učiteljem. Učitelji v glavnih šolah dobivajo po 700, v trivialnih pa po 600 gold. na leto; vsakih šest let pa dobijo 50 gold. več, tako da imajo prvi v 12. letih 800, drugi pa 700 gold. plače. Podučitelji imajo 300 gold. s povišenjem 50. gold. vsakih 6 let. — Slava takim občinam!

(Po „Např.“)

Iz Gradca. Razglas tukajšnjega c. k. deželnega poglavarstva 16. febr. t. l. s št. 23963 na škofijske šolske gosposke v Gradca in Mariboru hvali njih učiteljske zборе preteklega leta. Tukajšnje šolstvo tedaj sploh veselo napreduje.

Iz Konjic. Prijatelj prijatlu rad potoži svoje nadloge, zato ti pišem, ljubi „Tovars“, in ti nekaj iz naših krajev naznanim. Ljubeznjivo odeva juterna zarja mlado jutro, ter obeta lep, vesel dan. Enako razliva se tudi duh prave kersanske omike na ljubeznjivi naš narod, od katerega pričakujemo obilno koristnega in tečnega sadu. Pride pa tudi dostikrat tamen oblak, ki zakriva ljubeznjive solnčne žarke, da se povsod ne razlivajo in ne oživljajo temačne narave. Tako godí se tudi na šolskem polji. Iz lastne skušnje lahko govorim, da se učitelj velikrat zastonj trudi in da težko zadostuje ljudem, akoravno si prizadeva, kolikor more. So med prostim ljudstvom taki, ki znajo nekatere nemške besede blebetati, pa zavoljo tega mislijo, da vse vejo in tedaj zaničujejo tudi take, ki se po pravi in postavni poti prizadevajo, da skerbé, da se prava omika in tedaj sreča med ljudstvom širi. Da bi se take napake tudi šolski omiki ne stavile na pot, bi bilo treba, da se šola napolnuje s pravim domačim duhom; zraven pa naj bi se tudi od drugih strani pospeševala prava narodska omika. Naj bi p. vradnije ljudstvu po domače dopisovale, da bi ljudje bolj spoznali, koliko koristi in je vredna dobra domača t. j. narodna šola. Starši bi potem otroke raje pošiljali v šoli, ker bi jim lahko doma prebrali kak vradnjiški dopis i. t. d. Mi učitelji pa se tudi marljivo obnašajmo v slovenski šoli, ter se tudi sami primerno izobražujemo; ne bojimo se nikdar, če zavoljo svoje zvestobe do Boga in domovine tudi moremo požreti kaj grenkega! **Z Bogom!**

J. Delakorde.

Iz Trebna. (Učiteljski zbor.) Tudi pri nas smo imeli 17. preteč. m. učitelji shod. Sošlo se je 8 gg. učiteljev in 1 g. katehet. — Odgovarjali smo na razpisane vprašanja (glej „Tov“. l. 10. str. 159.) Iz odgovorov na vprašanje a) bi se moglo ob kratkem to le posneti: Vsako početje ima svoj namen, in da se ta ložeje doseže, je potrebno, da se rabijo posebni pripomočki. Namen poduka pa je dvojen: materialen in formalen. Pervi je podlaga vsega znanja in ročnosti, drugi razvija splošno dušne moči, izurja jezik in stori učence za uk pripravné. Potrebno je, da učenik stori učence za uk pripravne s tem, da jim kaže reči, ktere se lahko na vse strani ogledajo, in pri tem njih misli izbujajo, da se telesno oko odpira do stvari, dušno pa do stvarnika. Oko je ključ in uho so vrata, skozi ktere vse spoznanje

dohaja k duši. Pri teh vajah naj vadi učenik učence, da vsako reč dobro pregledujejo, jo na tanko premišlujejo in da od njih lepo in razumno govoré. Ravno tega je pa naj več treba pri branji, da se tedaj najpred čerke dobro ogledajo in potem zlog za zlogom, beseda za besedo in stavek za stavkom premišljeno berejo, da učenci razumejo vse, kar berejo. Razumeti morajo učenci, kar berejo, da jim branje kaj koristi. To pospešuje učitelj s tem, da učencem odločeni odstavek lepo prebere in poglobliten pomen ob kratkem razloži; kar pa bi še ne razumeli, naj jim učitelj poodčituje s primernimi podobami. Pri premišljevanji berila nadalje naj učenci pripravne reči med sabo primerjajo, da se vadijo razsojevati in prav sklepati. Da si bodo učenci bolj zapomnili in razumeli, kar so brali, je potrebno, da se jim ukaže, da pismeno izdelujejo berilne spise; z berilom naj se pa tudi združuje slovnica in pravopisje. — O drugi reči *b)* se je nekako tako le govorilo: Gotovost in natančnost ste podlaga vsega številjenja. To dvojno se pa ne more doseči, če se pri številjenji prehitro napreduje, temuč le s tem, če se počasi in varno ravna, da učenci vsako število posamesno in v primeru z manjšimi in z višjimi dobro preduhtajo in si ga v spomin vtisnejo. Ker pa je za pervence naj večja težava, da števila v spominu obderžujejo, je treba, da se ta nauk mnogo ponavlja in da se skerbí, da učenci število za številom razgledujejo na vidnih rečeh. Da pa bode ta poduk izobražljiv in mikaven, je pred vsem potrebno, da ga učenik tako učencem podaja, da ga popolnoma razumejo. Za to je treba, da se za naloge rabijo le take števila, ktere so jim znane iz vsakdanjega življenja. Da je reč mikavna, se mora tudi večkrat premenjevati. Ker so pervenci še okorni, da bi samostojno rabili dušne moči, naj se jim ne dajo preobširne in zamotane naloge, kar bi jih delalo le maloserčne. Kar zadeva drugo polovico tega vprašanja, se je večidel poterdilo, da je potrebno in koristno, če se podučuje tudi kaj o desetnih drobcih in tričlenki; da bi bil pa ta poduk le na korist in ne na potrato časa, naj se učitelj pri podučevanju od desetnih drobcov ravna po vodilih desetiške sostave, kakor mu kaže „Navod za poštevanje iz glave in s številkami“. Pri tričlenki pa je naj bolj potrebno, da se ložeje naloge iz glave izštevijo in po najdenih vodilih še le s številkami. — O tretji in naj važnjiši reči se je nekako tako le govorilo: Pobožna in lepovedna izobraževnost je v tem, da se duševne in telesne zmožnosti s pripravnimi pomočki zbujaajo in tako napeljujejo, da se s tem hudo nagnjenje zatira in serce strasti varuje, — nasprotno pa, da se človek k dobremu zbuja in nagiba, da Boga čez vse in svojega bližnjega kakor samega sebe ljubi. — Učenik mora torej dušne moči zbujaati, za kar pa mu je treba, da pozna človeka tudi po dušnih močeh. Zbujati more on z besedo, če pri vsaki priložnosti otroke spominja na Boga in njegove svete lasnosti, in jih vadi, da se vedno spominjajo in da pazijo na notrajni glas vesti. Z zgledi naj jim dokaže, ktereга ima Bog rad, in kaj nas storí časno in večno srečne, ali pa tudi časno in večno nesrečne. Z besedo in z zgledom naj se vcepi v mehke serca strah božji. Kar je potem takem zbujeno, mora se pa vedno uterjevati, ker le hudo je človeku prirojeno in dobro mora se

mu vkoreniniti. Zadnjič mora učenik ozdravljati in naj, kakor zdravnik, pazi na izvir bolezní, da more rabiti pravo zdravilo. Pomoč za to tako važno in zraven tudi težavno delo naj se pa išče pri Bogu! Priporočevalo se nam je, da bi vsak iz med nas tudi v djanji spolnoval, kar je tukaj sam spoznal, da je potrebno in koristno. Tudi smo se še pomenili, kako bi se povzdigovala sadjoreja in čbelarstvo.

—o.

Iz Dropepolj. Pisma, ki jih v „Tov.“ piše Tugoslav svojemu prijatelju, so me nagnile, da sem nekoliko resneje premišljeval o učiteljskem stanu. Zapisal sem si te le čertice, ktere tukaj očitno razložim. — Ako prav pomislimo, ne dobimo kmali lepšega in imenitnejšega stanu, kakor je učiteljski. Res, on ima mnogo težav, zopernosti, nadlog in grenkost; pa dobri učitelj jih vender lahko prenaša. Vsak, ki si ta stan izvoli, se mora, ako hoče vse svoje dolžnosti na tanko spolnovati, veliko veliko truditi, prizadevati in vkvarjati; toda, komur je ta stan pri sercu, lahko vse to terpi. Učiteljski stan je gotovo zato toliko imeniten, ker on dela za časni in večni blagor. Ker je pa učiteljev poklic toliko imeniten, tudi gotovo zasluži, da ga ljudje ljubijo in spoštujejo. In vendar od kod je to, da se toliko učiteljev še vedno pritožuje, da jih ljudje zaničujejo, sovražijo, težko vidijo, da jim niso nič kaj vdani, da jim njih zasluge plačujejo z nehvaležnostjo i. t. d.? Tega je dostikrat kriva pičla plača učiteljeva; učitelj, ki je slabo plačan, ne more vedno svojemu stanu primerno oblečen hoditi. Večkrat tedaj pripravi preveč ponošena obleka učitelja pri priprostih ljudeh ob veljavo in spoštovanje. — Večkrat se slišijo med ljudmi ne dosti prijazni pogovori: „Sej je naš šomošter tudi šomošter, pa drugi nekteri so po gosposko lepo oblečeni; naš je pa ves podoben c. . . .!“ „Spoštovali bi ljudje učitelja, ako bi ne opravljal toliko postranskih služb, p. zvonjenja, ogledovanja merličev i. t. d. Dostikrat pa je učitelj tudi sam kriv, da ga ljudje ne spoštujejo in ne ljubijo. Če se učitelj ne trudi, da bi se vedno izobraževal in s časom naprej ne hitel, se mu kmali pozná, da je plitva njegova vednost in da je starokopitnež. Učitelj, ki si svoj stan izvoli le bolj zavoljo prijetnosti, kakor pa iz prave ljubezni do tega poklica, se navadno zelo opeče; zato se pa tudi le malo, ali pa še celó nič ne prizadeva, da bi kaj više mislil, kakor na vsakdanje navade. Za nauk se le malokdaj in večidel le prav plitvo pripravlja; tudi mu ni veliko mar, če pride v šolo o pravem času, ali pa pol ure prepozno, pa se tudi ne prizadeva, da bi učencem kaj prida koristil, in mu je vse eno, če je tako ali tako. Kdo bi tedaj spoštoval takega učitelja? Še huje pa je, če se učitelj vdá pijančevanju, jezi, kletvi, prepiru, prederznosti, in drugim takim strastim, ki ga pri ljudeh pripravljajo ob dobro imé in poštenje. Tak učitelj je vsi fari veliko pohujšanje in spodtika. Gorje mu! Če je učitelj nepriljuden in nepoterpežljiv do ljudi, ga tudi nihče ne spoštuje in ne ljubi; pa tudi ga nimajo ljudje radi, če je preveč priliznjen. — Marsiktereга učitelja bi ljudje tudi bolj čislali, ako bi se bolj prizadeval, da bi preskerboval v cerkvi lepo spodbudno petje in orglanje, pa ne, da bi jih s tem še le motil. — Predragi sobratje! nikar se ne hudujte, če morda komu ta spis kaj uho žali; le pre-

mišljajmo in preiskujmo, gotovo bomo dobili škodljivega merčesa, ki nam je poštenje, ter ljubezen in uspeh pri ljudeh. *M. Dobrépoljski.*

Od sv. Petra. V naši šoli imamo platneno tablo za pisanje že tako slabo, da je ne moremo dalje rabiti, in radi bi kupili novo, pa ne vemo, kje se dobivajo take reči. Prosimo, da bi nam „Uč. Tovarš“ kaj od tega naznanil. *G. G.*

Odgovor „Uč. Tovarša“. Platnene šolske table se redko dobivajo narejene na prodaj; napravi pa si tako tablo lahko vsak sam, in sicer tako le: kupi naj črnega platna, kakor se dobi naj boljše v Radlerjevi fabriki blizu Dunaja (Schreib-, Maler- und Zeichnungs-Requisiten-Fabrik J. M. Radler in Hernals N. 263, bei Wien), □' po 50 kr. — Domač mizar naj pa naredi za to okvir ali rom z zagobjdami zadej, da se platno nanj lepo napenja in odjenjuje, kakor je treba. Rabi pa se namesti kupljenega, če ni drugače, tudi lahko lepo, tanko domače platno, katero naj se na eni strani prav tanko počerni.

Iz Ljubljane. Dobili smo zopet lepe „Slovenske pesmi. Zložila in posvetila čast. gospodu Dav. Terstenjaku brata dokt. Benjamin in Gustav Ipavca“. V Celji založil J. Tarmon, knjigoteržec. II. zvezek. Brata dokt. Ipavca sta izvrstna skladavca slovenskih napevov, ki dobro poznata narodni slovenski duh, in ga tudi znata vdihovati svojim mičnim napevom.

— 21. vezek „Cvetja iz domačih in tujih logov“ je dokončal III. šetko tega lepega dela, s katerim je nevtrudljivi gosp. Janežič zopet lepo obogatel našo književnost.

— Razpis preč. ljubljanskega knezošk. konzistorija 6. t. m. pod št. 643/108 naznanja slavnim okrajnim šolskim ogledništvom, da je slavno državno ministerstvo po velikem naznanilu o šolstvu na Kranjskem l. 1863. dovoljno izvedilo, da veliki del duhovščine in več učiteljev hvalno dela na šolskem polji. Vendar pa se tudi opomni, da se to leto niso pomnožile šole in tudi otrok ni hodilo več v šolo. Zato pa se priporočuje, da bi sl. c. k. deželna vlada, preč. konzistorij, okrajne šolske in druge gosposke in vse duhovnije združeno delale za povzdigo domačega šolstva.

— Mil. knez in škof so podelili mnogo zasluženemu preč. gosp. Janezu Poklukarju, profesorju pastirstva in srenjskemu svetovavcu, cesarsko korarstvo „ad baculum“ v ljubljanski stoljnici.

— Ljubljansko mesto je dobilo župana, kakoršnega si je sploh želelo: S. t. m. izvoljen je bil za mestnega predstojnika slavn in rodoljubni gospod doktor Etbin Henrik Costa. — Ljubljanskim ljudskim šolam se je tedaj zopet prikazala mila upljiva zvezdica. Slava!

Prememba v učiteljskem stanu.

V ljubljanski škofii. G. Janez Jarm, šolski provizor v Dolnji vasi, je postavljen ravno tu za učitelja, orglavca in cerkvenika.

 Pridjano je „povabilo k pristopu v društvo slov. Matice“.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Millo.